

***Surányi György köszöntője a Berend T. Iván 90. születésnapja alkalmából
a BCE Gazdaságpolitika és Munkagazdaságtan Tanszéke által szervezett konferencián,
2020. december 16.***

Kedves Iván, kedves Kollégák!

El kell ismernem, megilletődöttséggel küzdök. Az ünnepi köszöntő nem tartozik az általam legjobban kedvelt műfajok közé, mégis kitüntető megtiszteltetés és különös öröm számomra, hogy többek mellett én is itt lehetek és köszönhetlek. Mindenekelőtt nagyon boldog születésnapot és jó egészséget kívánok!

A kerek évforduló kiváló lehetőség arra, hogy felidézzünk néhány olyan emléket, ami számomra nagyon kedves, és egyúttal bepillantást nyújthat egy olyan világba, amit nagyon nem kedveltünk, de mégis – az olyan kimagasló személyiségeknek köszönhetően, mint amilyen Iván – elviselhető volt, és be kell ismernem, hogy 1968 után, 1989 felé haladva folyamatosan egyre élhetőbbé vált, annak ellenére, hogy súlyos ellentmondásokkal volt terhes. Az idő rövideje miatt három epizódot szeretnék kiemelni.

Az egyik, hogy Iván egy legendás tanár, legendás előadó volt. Ezt már korábban is tudtam, hiszen az egyik legjobb barátom a mai napig Ránki Zsuzsa, akinek az édesapja Iván egyik legfontosabb munkatársa, kollégája, barátja volt életre szólóan. Emiatt már valamikor a hetvenes évek legelején kezdtem ismerkedni azzal, amit Iván is képviselt. Ezt követően az Egyetem polgárává válva, másodévesen találkoztunk először személyesen, egy olyan keretrendszerben, ami – azt hiszem – sem akkor, sem ma nem igazán elképzelhető. Iván az Egyetem rektora volt, tanszékvezető egyetemi tanár, akadémikus, és meghirdetett egy alternatív tárgyat Kelet-Közép-Európa gazdaságtörténetéről. Erre hárman jelentkeztünk, és az Egyetem rektora minden héten egy délután ezt a három fiatalembert kollégaként fogadva tulajdonképpen egy elképesztő utazásra vitt minket. Valójában ezek nem is szemináriumok voltak, hanem egy varázslatos utazás a gazdaságtörténet különböző fejezetei között és egy olyan élmény, amelynek keretében Iván valamennyiünket arra inspirált, hogy életünk első szakmai, tudományos (vagy tudományosnak vélt) kutatását megkezdjük. Én ekkor az új gazdaságpolitika, a NEP kapcsán írtam életem első munkáját. Természetesen nagyon célorientált volt, a tudományossága megkérdőjelezhető, Iván viszont elképesztő kedvességgel és segítségnyújtással kalauzolt mindannyiunkat, így engem is ennek a munkának az elkészítésében. Azt gondolom, hogy sem a mai világban, sem akkor nem volt könnyen elképzelhető, hogy fiatal emberek ennyi támogatást és segítséget kapjanak egy olyan kiemelkedő személyiségtől, mint Iván.

A következő epizód, amit szeretnék felidézni, 1978-ból való, és talán annak a világnak a hangulatát elég jól ábrázolja. Volt az egyetemnek egy Polvax nevű klubja, ahova Ivánt mint rektort hívták meg. Akkor már végeztem és tanársegéd voltam a Pénzügy Tanszéken. Hihetetlen szabad légkör uralkodott ebben a klubban, mindenki azt mondott és kérdezett, amit óhajtott, annak ellenére, hogy mindenki tisztában volt azzal, hogy a hallgatók között jónéhány besúgó is ül, aki írja a jelentéseket. Az egyik kérdés arra irányult, hogy Berend T. Iván rektornak mi a véleménye arról, hogy Szelényi Ivánt lényegében eltávolították az országból, megfosztották egyetemi katedrájától, így arra kényszerült, hogy elmenjen. Iván a legnagyobb természetességgel közölte a hallgatósággal, hogy nagyon szomorú, nagyon sajnálja, ami történt, kiemelkedő tudósról, szakemberről, oktatóról van szó. A betiltott és akkor már szamizdatban olvasható munkáját, a Konrád Györggyel együtt írt *Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz* c. tanulmányt nem betiltani kellene, hanem értelmes vita tárgyává tenni. Azzal fejezte be, hogy Szelényi Iván mindig is a barátja volt és a barátja marad. Azt gondolom, hogy ezt a kiállást 1978-ban, még a puha diktatúrában is kevesen tették meg.

Harmadikként 1989-1990-ről szeretnék beszélni, amikor a rendszerváltozás kapujában létrejött egy bizottság, ami pártoktól független, de a pártok által is támogatott hazai és nemzetközi szaktekintélyekből állt (pl. Alan Walters, Sylvia Ostry, Béla Balassa, Berend T. Iván, Tardos Márton, Oblath Gábor, Köllő János – vagyis olyanok, akiket ma is nagyon magasan jegyzünk). Ez a társaság – azzal együtt, hogy nagyon különböző háttérű, különböző világnézetű emberekből állt – azt a felkérést kapta, hogy fogalmazzon meg egy olyan programot, ami a választásokat követően egyfajta forгатókönyvet adhat az első szabadon választott kormánynak arra, hogy milyen legyen a gazdasági átmenet. Iván – akkor már a Magyar Tudományos Akadémia elnökeként – ebben a munkában is nagyon nagy lelkesedéssel és persze rengeteg kontribúcióval vett részt. Nagy élmény volt ez a közös munka. Erre az eseményre készülve újra belapoztam: nem kell szégyellnünk, amit akkor leírtunk, a mai napig releváns.

Azzal szeretném befejezni, hogy nagyon szomorúak voltunk, amikor Iván úgy döntött 1990-ben, hogy elhagyja az országot. Az űr betölthetetlen, annak ellenére is, hogy az elmúlt évtizedekben ha lehet, még a korábbinál is nagyobb hozzájárulást tett az egyetemes gazdaságtörténethez. Ezt is köszönjük és nagyon jó egészséget, boldog születésnapot kívánok!